

Loistavan menneisyyden visioita

Derek Fewster: *Visions of Past Glory: Nationalism and the Construction of Early Finnish History*. Studia Fennica Historica 11. Finnish Literature Society, Helsinki.

Suomalaisuus oli yksi 1990-luvun keskeisimpiä puheenaiheita Suomessa. Osaksi sillä on historiallinen perustansa Suomen kansakuntamuodostuksen erityisluonteessa, osaksi se on perua 1980-luvun lopulta lähtien tapahtuneesta kehityksestä, joka on ratkaisevalla tavalla vaikuttanut mm. suomalaisten valtiolliseen ja kansalliseen identiteettiin. Historian-, perinteen-, yhteiskunnan- ja kulttuurintutkimuksen esille nostamat mentaliteetikysymykset ja niiden tutkimustulosten popularisoinnit ovat myötävaikuttaneet siihen, että suomalaisuus puhuttaa tämän päivän suomalaisia (Pentti Anttonen: *Myyttiset uhkakuvat ja puolustuseetos Suomen ja suomalaisuuden konstituoinnissa. Elektroloristi2/1996*). Kansallisen historian ja identiteetin välisiä suhteita on käsitelty erilaisista näkökulmista lukuisissa julkaisuissa ja seminaareissa, mm. A. J. Sjögrenin juhlavuoden kansainvälisessä kongressissa ”National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries”. (*Studia Fennica Ethnologica 6, 1999. SKS/FLS*). Derek Fewsterin väitöskirja *Visions of Past Glory. Nationalism and the Construction of Early Finnish History* on mielenkiintoinen lisä tähän keskusteluun.

Derek Fewsterin tavoitteena on selvittää, kuinka kaukainen kansallinen muinaisuus on kuviteltu ja rakennettu 1500-luvulta toiseen maailmansotaan saakka. ”Kansallisen ’kulta-ajan’ tarve on tänä aikana kehittynyt voimakkaasti ja läpikäynyt monia vaiheita. Kansallisvaltion rakennustyössä myytit etnisyyden alkuperästä ja ensikehityksestä tarjosivat kansallisen tarkoitusperän ytimen – alkuluonteen puolustuksen – ja muutamassa vuosikymmenessä muinaistieteellisistä kysymyksistä tuli kansanvalistuksen vakio-osa. Kehittyvä tietoisuus muinaisuudesta oli kuitenkin enemmän kuin tieteellinen rakennelma. Se oli etnisen omakuvan poliittisesti oikea muoto, joka muuntui yhteiskunnan tarpeiden ja kehityksen mukaan”, kirjoittaa Fewster väitöskirjansa suomenkielisessä tiivistelmässä.

Käytetty aineisto on teoksen nimen mukaisesti pääosin visuaalista. Aineistona on käytetty mm. oppikirjoja, historiallisia romaaneja ja novelleja, teatterien ohjelmistoja, postikortteja, kausijulkaisuja, kalentereita, pilalehtiä, taideteoksia ja opetustauluja. Näissä käytetty kuvasto voidaan jakaa funktion mukaan neljään ryhmään: kasvatus- ja opetustarkoitusta, esteettistä päämäärää, poliittisia päämääriä ja kaupallista tarkoitusta palvelevaan kuvastoon ja kuvakieleen.

Tekijä etsii todisteita neljälle väittämälle:

1. Suomen historiaa koskevilla varhais historian ja keskiajan tulkinnoilla on ollut luultua suurempi merkitys suomalaisen nationalismin – kansallisaatteen – kehitykselle.
2. Monia etnisiä ja arkeologisia teorioita ja tutkimustuloksia on käytetty kansallista tulevaisuutta koskevassa ajankohtaisessa poliittisessa toiminnassa tiettyjen näkemysten tueksi.
3. Väljästi käsitetyn kaukaisen kansallisen menneisyyden, ”suomalaisen muinaisuuden” popularisointi oli tiettyä aikana Suomen nationalistisen liikkeen päätoimia.
4. Populaarikuvia erilaisista arkeologisista tulkinnoista on käytetty kulttuuristen, poliittisten ja etnisten argumenttien tukena. Tämä näkyy selvästi verrattaessa Suomen ruotsalaisten ja suomalaisten kuvamaailmaa. Antagonismi näiden toistensa kanssa kilpailevien ”menneisyyksien” välillä oli 1800-luvun puolivälin jälkeen melko kiihkeätä.

Fewsterin mukaan muinaissuomalaisuuden tiedostaminen nousi venäläistämiskaudella huippuunsa. Erityisesti itsenäistymisen myötä suomalaisen varhais historian hyödyntäminen militarisoitui. Varsinainen muinaisuuden tutkimus menetti aikaisemman kasvattavan yhteiskuntaroolinsa vuoden 1918 jälkeen, mutta käsitys heimosuomalaisuudesta ja kalevalaisesta kulta-ajasta säilyivät kautta käsitellyn ajanjakson. ”Julksen arkeologian sanoma oli siirtynyt jokapäiväiseen historiakulttuuriin, jossa kehitetyt myytit, symbolit, kuvastot ja keksinnöt olivat jatkuvasti esillä suomalaisuuden perusteemana.”

Arkeologian ja historiantutkimuksen käyttämien ajanjaksojen sijaan Fewster on päätenyt käyttämään yksinkertaistettua ja väljää ajan määrittelyä. Sen mukaan 'Early Medieval' on viikinkiaika + ristiretkiaika = varhais historia + varhaiskeskiaika, 'Late Medieval' on 1300-luku – 1500-luvun alkupuoli ja 'ancient' on muinainen, ajaton varhais historia + esihistoria.

Timo Salminen jakaa suomalaisen arkeologian kehityksen tieteenä neljään jaksoon suhteessa Venäjään ja Siperiaan (*Suomen tieteelliset voittomaat: Venäjä ja Siperia suomalaisessa arkeologiassa 1870–1935*. SMYA 110, 2003.) Ensimmäistä esivaihetta 1800-luvun alkupuolella seurasi 1870–1900 kansallisen ykseyden kausi, jolloin kansallinen ja tieteellinen olivat yhtä. Suomalaisuusaate määrsi kysymyksenasettelut ja suuntautumisen. Suomen suvulle luotiin esihistoria. Tavoitteena oli suomalais-ugrilaisen keskus museon luominen. Jakautumisen aikana 1900-luvun alussa oli vallalla toisaalta kansallis-arkeologinen suuntaus voimanaan edelleen fennomania ja toisaalta kansainvälis-kielitieteellinen suuntaus. Vuodesta 1908 alkoi tallgreniaaninen renessanssi, jonka aikana A. M. Tallgren vakiinnutti suomalaisittain uuden kansainvälis-arkeologisen suuntauksen Venäjän-tutkimuksessa.

Fewster jakaa antikvaarisen tutkimuksen kehityksen viiteen ideologiseen periodiin. Vanhimman eli 1500-luvulta 1800-luvun alkuun kestäneen isänmaallisen tai esinationalistisen muinaistieteen näkyvimpänä teemana oli H. G. Porthanin vaikutus. Romanttinen kansallinen muinaistiede kesti 1800-luvun alusta noin vuoteen 1890, jolloin täysin nationalistisen ohjelman muodostamisessa käytettiin hyväksi suomalais-ugrilaisen kieliperheen tieteellistä rakentamista ja kansanrunoutta. Kenttätutkimukset tehtiin pääasiassa Suomen rajojen ulkopuolella. M. A. Castrénin ja Elias Lönnrotin ansiosta löydettiin ja muodostettiin käsitys suomensukuisten heimojen kadonneesta menneisyydestä. Huippukansallisen keskiajan ihailun ('medievalism') aikakaudelle 1890–1918 oli ominaista kasvavan poliittisen jännityksen mukanaan tuoma kansallisuuden tiedostaminen, suomalaisuuden puolustaminen ja elvyttäminen. Antikvaarinen toiminta ja alkuperää koskevien myyttien levittäminen tulivat kansallisvaltion muodostamisen välineiksi. Tätä seurasi militantti keskiajan ihailu noin 1918–1944/45, jolloin kansalliseen menneisyyteen lisättiin yltömmilitaristinen tulkinta bolshevikkien uhan edessä uudenlaisen toiseuden kuvastajana. Tieteellinen arkeologia eriytyi nationalismista A. M. Tallgrenin ansiosta. Viimeinen myöhäiskansallisen muinaistieteen aikakausi ulottuu 1940-luvun puolivälistä nykyaikaan.

Kuinka varhaiskeskiaikainen Suomi on esitetty tavalliselle kansalle ennen toista maailmansotaa? Selvittääkseen, kuinka esihistoriaa ja varhaiskeskiaikaa on käytetty palvelemaan nationalistisia päämääriä, kuinka muinaisuutta on eri kausina tulkittu tai jopa kehitelty ikään kuin tulevaisuuden hyödyksi, tekijä tarkastelee muinaisen suomalaisuuden tunnuksia eri aikoina. Seurattaviksi tarkastelukohteiksi on valittu eräitä muinaissuomalaisuutta kuvaavia elementtejä. Osa näistä, kuten patalakki, mekko ja jalkajousi, ovat peräisin Ruotsin ajalta. Suurin osa liittyy kuitenkin suuriruhtinaskunnan aikaan, jolloin modernin kansallisvaltion operatiivinen ja ideologinen perusta luotiin.

Varhaisen Suomen esittelystä alkaen Fewster seuraa patalakin, mekon, tuohivirsujen ja jalkajousen kuvallisia esityksiä. Hänen mukaansa Pehr Hilleströmin ja J. F. Martinin kansankuvauksista 1780-luvulta alkaen patalakista tuli muinaisen ja pakanallisen suomalaisuuden symboli, jonka käyttöä voidaan seurata aina partioliikkeeseen saakka. A. F. Skjöldebrandin ja Giuseppe Acerbin matkallaan 1798–99 tekemistä piirroksista ja julkaistuista kuvista alkaen suomalaismiehen kansallisina tunnuksina ovat olleet lisäksi tuohivirsut, mekko ja jalkajousi.

Keskeinen aika muinaisuutta käsittelevien teemojen ja antikvaaristen löytöjen lisääntymisen kanalta kattaa ajanjakson Kalevalan ilmestymisestä alkaen itsenäistymiseen saakka. Vaikka Fewsterin mukaan Kalevalaromantiikka ja karelianismi edustavat vain osaa syvemmän etnistä perintöä koskevan myytin luomisessa, ovat ne aivan oleellisia muinaissuomalaisuuden kuvittelemisessa tai kuvittamisessa. Arkeologisten tutkimustulosten hyödyntämistä 1800-luvulla ei voi tarkastella myöskään erillään

etnografiasta. Muinaissuomalaisuuden tunnuksiksi valitut elementit eivät ole arkeologisten eivätkä esihistoriallisten tutkimusten tuloksia. Sen enempiä kuin patalakkia tai jalkajousta ei myöskään karjalasta Jääsken pukua voi pitää esihistoriallisena tai varhaiskeskiaikaisena arkeologisena elementtinä – etnografisena kyllä. Todisteena puvun muinaisuudesta Fewster pitää Topeliuksen tekstiä: ”Kuvia, joissa karjalainen Jääsken puku esiintyy, oli esillä ja julkaistu useissa yhteyksissä 1847–53, ja vieläpä Z. Topelius julisti tämän puvun olevan eräs muinaisimmista suomalaisimmista puvuista, joita löytyy” (teoksessa *Finland framställt i teckningar 1845–1852*). Teoksen Karjalaa että Hämettä koskevat luvut oli kuitenkin kirjoittanut Topeliuksen sijasta yliopiston museon hoitaja H. A. Reinholm. Runonkeruumatkoillaan Karjalassa 1849 Reinholm oli hankkinut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle Jääsken puvun, joka seuran kokoelmien kanssa siirrettiin yliopiston museoon. Sekä naisen puku että jääskeläistä tyttöä ja vaimoa kuvaavat pienikokoiset nuket olivat yleisön nähtävillä 1850-luvun alkupuolella yliopiston museossa, vuodesta 1876 lähtien myös ylioppilasosakuntien kansatieteellisessä museossa. Jääsken pukua ei pidetty muinaispukuna (‘ancient outfit’) vaan vanhakantaisimpana pukuna, jollaista vielä tuolloin Jääsken kihlakunnan alueella käytettiin (Pirkko Sihvo: Jääsken puku, *Suomen Museo* 1984).

Vuonna 1874 perustettu Kansanvalistusseura oli ensimmäinen nationalistinen yhdistys, jonka johdossa oli yksi poliittinen puolue, suomalaisen puolueen fennomaanit. Seura julkaisutoiminta oli laajaa. Kansan valistamiseen kuuluivat julkaisusarjat Kansankirjasto, Maantieteelliset kuvaelmat, Luonnontieteellinen kirjasto, Historialliset lukukirjat, ja Käsiteollisuuskirjasto. Lisäksi seura julkaisi vuodesta 1880 lähtien vuosittain omaa kalenteria, jonka artikkeleissa käsiteltiin erityisesti Suomen historiaa. Vuodesta 1873 lähtien ilmestynyt lukemisto *Kyläkirjasto*, vuodesta 1878 *Kyläkirjaston Kuvalehti*, oli luonteeltaan opettava ja suomalaiskansallinen lehti, jossa esiintyneitä teemoja olisi Kansanvalistusseuran Kalenterin rinnalla voinut seurata.

Valituista muinaissuomalaisuuden tunnuksista ainoastaan Aino-pukua, Fewsterin mukaan ensimmäistä kansallispukua, voidaan pitää arkeologisten tutkimustulosten hyödyntämisenä.

Eriyisen tärkeänä hän pitää Aino-puvun syntyvaiheita ja sen ensimmäisiä kuvallisia esityksiä. Theodor Schvindtin suunnitteleminen muinaissuomalaisen pukujen valmistusta, ensimmäistä käyttöyhteyttä ja pukujen valokuvaamista selvitellessään hän käyttää päälähteenään Jouko Teperin julkaisua *Pro Carelia. Vuosisadan iltama Helsingin Seurahuoneessa 13.11.1893* (1986), joka perustuu Viipurilaisen osakunnan arkistoaineistoon ja ajan sanomalehtiin. Fewster kritisoi muita tutkijoita siitä, että nämä ovat tyytyneet toistamaan aiempia tietoja vaivautumatta perehtymään alkuperäisiin lähteisiin. Aino-puvun historian selvittämisen osalta tämä kritiikki kohdistuu kuitenkin tekijään itseensä. Fewster on jättänyt käyttämättä ainoan alkuperäisen aineiston, josta voi tehdä päätelmiä Aino-puvun alkuvaiheista ja valokuvaamisesta. Museoviraston Kansatieteen käsikirjoitusarkistossa on Ylioppilasosakuntien kansatieteellisen museon asiapapereiden ohella Schvindtica -kokoelma, joka käsittää mm. Theodor Schvindtin muistiinpanokirjat ja vuosikalenterit. Näihin on päiväkirjanomaisen tarkasti kirjattu tapaamiset, työt, käynnit, kokoukset, kenelle Schvindt kirjoitti ja keneltä sai kirjeitä, luetut kirjat, asiapaperit, kirjoitustyöt jne. Näiden Schvindtin muistiinpanojen perusteella voisi väitöskirjan eräät luvut kirjoittaa uudelleen (Theodor Schvindt and the origins of the Aino-costume – An introduction; Theodor Schvindt and the origins of the Aino-costume – The problem revisited; Explaining the Kalevala – Louis Sparres images of 1895; Some other works of ancient Finnishness).

Aino-puvun ensiesiintyminen tapahtui Viipurilaisen osakunnan Viipurin läänin kansanvalistuksen hyväksi järjestetyissä juhla-arpajaisissa 13.11.1893, missä esitettiin seitsemän kuvaelmaa Karjalan historiasta. Ensimmäisessä kuvaelmassa Karjalainen koti v. 1293 nähtiin pirtissä kaksi runonlaulajaa ja emäntänä Larin Paraske, joka oli pukeutunut Theodor Schvindtin suunnittelemaan muinaiskarjalaiseen pukuun. Laulun keskeytti sisään syöksynyt mies, joka ilmoitti sodan syttyneen. Tämän kohtauksen samoin kuin seuraavan Viipurin linnan perustamista kuvaavan sekä kolmannen liettualaisen ruhtinas Narimontin veronkantoa Käkisalmen läänissä esittämän kuvaelman oli myös kirjoittanut Schvindt. Jean Sibelius johti itse kuvaelmien säestykseksi säveltämänsä Karelia-sarjan.

Tilaisuuden suunnittelua ja muinaiskarjalaisen puvun osuutta voi seurata Schvindtin muistiinpanoista. Niistä selviävät myös se mahdollinen kirjallinen aineisto, jota hän käytti muinaissuomalaisia pukuja suunnitellessaan. Schvindtin toimintaa käsittelevän julkaisun *Palava mieli* (Pirkko Sihvo 2001) tiedot eivät ole Fewsterin epäilemiä ”väitteitä” vaan perustuvat Schvindtin omiin muistiinpanoihin.

Niiden mukaan Friedrich Krusen *Neerolivonica* kuului 1891– 1892 hänen iltalukemistoonsa. Fewsterin pukujen suunnittelun esikuvaksi esittämää julkaisua *Zur Geschichte der Kostüme* ei Schvindtin lukemistosta näiltä vuosilta löydy.

Schvindtin väitöskirja *Tietoja Karjalan rautakaudesta ja sitä seuraavilta ajoilta Käkisalmen kirkkikunnan alueelta saatujen löytöjen mukaan* (SMYA XIII) oli valmistunut kesäkuussa 1892. Yhteistyö neiti Anna (ei Aune kuten Fewster ja Teperi kirjoittavat) Tammelandin kanssa oli alkanut jo lokakuussa 1892 neuvottelulla Suomen Käsityön Ystävissä. Helmikuussa 1893 osakunnan kuvaelmakomitea alkoi suunnittelunsa. Anna Tammela, joka työskenteli Schvindtin apuna myös ornamenttjulkaisun parissa, tuli mukaan kuvaelmien pukujen valmistukseen. Kuvaelmissa tarvittiin useita eri aikakausia edustavia miesten pukuja. Viipurin linnan perustamista, liettualaisen ruhtinas Narimontin veronkantoa ja Pontus De la Gardien ja käkisalmelaisten asua 1780 sekä Viipurin piiritystä kuvaaviin kohtauksiin tarvittavien pukujen suunnittelussa Schvindt neuvoi Anna Tammelandia mm. yliopiston historiallisessa museossa ja lainasi hänelle Fr. Hottenrothin tuoreen pukukirjan *Trachten der Völker* (1884–1891). 20.10.1893 Schvindt oli Anna Tammelandin kanssa yliopiston historiallisessa museossa vaatteita valitsemassa. 23.10.1893 valmistetut vaatteet vietiin värjäri Lindströmille. Osa kuvaelmien asuista saatiin lainaksi Kaarlo Bergbomilta Suomalaisesta teatterista.

Kuvaemat esitettiin uudelleen 18.11.1893 Ylioppilastalolla kahteen kertaan. Sibeliuksen seuraavana päivänä 19.11.1893 pitämän konsertin jälkeen Schvindt vei Larin Parasken Genetzille, missä tämä Helsingissä ollessaan asui. Viipurilainen osakunta päätti luovuttaa viisi kuvaelmia varten teettämäänsä pukua Suomalaiselle teatterille, minne Schvindt vei ne 18.12.1893. Kolme pukua päätettiin säilyttää osakunnan omistuksessa niiden ”etnografisen tärkeyden” vuoksi.

Osa kuvaelmista esitettiin uudelleen seuraavana kesänä 1894 Käkisalmen 600-vuotisjuhliissa. Kaikki kuvaelmajärjestelyt hoiti Theodor Schvindt, joka myös piti tilaisuudessa juhlapuheen. Kesäkuun alussa hän kävi neuvottelemassa Suomalaisessa teatterissa kuvaelmiin lainattavista puvuista ja Ylioppilastalossa fondeista ja kulisista. 16.6. hän haki Ylioppilastalokuntien kansatieteellisestä museosta ”pakanalliset puvut” ja 19.6. muut puvut Suomalaisesta teatterista. 21.6. hän toimitti kaikki kuvaelmatarvikkeet rautatieasemalle. Juhla Käkisalmissa pidettiin 28.6.1894, kuvaemat esitettiin 29.6.1894. Kuvaemat muinaispukuineen esitettiin vielä kerran huhtikuussa 1898 Viipurissa osakunnan kansanvalistuksen hyväksi järjestämissä arpajaisissa. Muinaispuvut palautettiin säilytettäväksi osakuntien museoon, missä ne olivat vielä 1902.

Erityisen tärkeänä Fewster pohtii näitten ensimmäisten muinaispukuja esittävien valokuvien eli Ståhlbergin valokuvaamossa otettujen muinaissuomalaisia perhettä esittävien kuvien kuvausajankohdasta ja niiden pohjalta tehtyjä piirroksia. Oikeat vastaukset olisivat löytyneet Schvindticasta. Epäillen *Palavassa mielessä* esitettyä Schvindtin omiin muistiinpanoihin perustuvaa kuvausajankohtaa 1894 Fewster päättelee, että puvut on uutuuksina kuvattu pian arpajaisjuhlan jälkeen 1893 tai vuoden 1894 puolella. Kalevalan toiseen, selityksiä käsittelevään osaan vuodelta 1895 sisältyy Louis Sparren muinaissuomalaisia naista ja miestä kuvaavat värilliset piirrokset, jotka on tehty valokuvien perusteella. Museoviraston kuvaarkistossa olevat Juhani Sjöströmin muinaissuomalaisia esittävät värilliset piirrokset olisi Fewsterin mukaan jätetty pois Kalevalan selityksistä kustannussyistä. Julkaisematta jääneet kuvat ovat hänen mielestään kuitenkin ”a further intention of an artist to illuminate the Golden Age of Finnishness with detailed interpretations of archaeological artefacts and finds”.

Todellisuudessa muinaispukujen valokuvaaminen ja Kalevalan selitysosien kuvittaminen muodostavat yhden loogisen kertomuksen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli päättänyt julkaista Kalevalan toisen, selityksiä käsittelevän osan, jonka toimitustyö oli seuran sihteerin F. W. Rothstenin valvottavana. Kalevassa esiintyvien sanojen selitysten ja nimien luettelon lisäksi siihen suunniteltiin kuvia Kalevalassa esiintyvistä esineistä selityksineen. Kuvatoimituksesta ja selitysten kirjoittamisesta vastasi Theodor Schvindt, joka 1894 sopi kuvien piirtämisestä käkisalmelaisen Juhani Sjöströmin kanssa. Lokakuun puolivälistä marraskuun loppuun 1894 Schvindt valitsi Sjöströmin kanssa piirrettäväksi sopivia esineitä osakuntien kansatieteellisessä museossa. 20.10.1894 Schvindt kävi sopimassa piirroksien pohjaksi tarvittavien pukujen valokuvauksesta: 20.10. *Ståhlbergin valokuvaustelietä (Kalevala)*. 22.10.1894 hän haki viipurilaisen osakunnan muinaispuvut, joita säilytettiin kansatieteellisessä museossa ja vei ne Ståhlbergin valokuvaamoon: 22.10. *Museista (muinaisvaatteet); valokuvaaja Ståhlberg (Hurmalainen, neiti Nikander & Aino valokuvattiin)*. Valokuvat valmistuivat vasta marraskuun alussa, jolloin Schvindt

kävi Sjöströmin kanssa kirjapainossa keskustelemassa työstä. Ennen Sjöströmin lähtöä Korpiselälle marraskuun lopussa hänen palkkioasiansa sovittiin SKS:n taloustoimessa.

Kun Sjöström maaliskuun alussa 1895 lähetti Schvindtille tekemänsä värilliset pukupiirroksot, kävi ilmi ettei hän ollutkaan käyttänyt esikuvina valokuvien asetelmia vaan esittänyt puvut Kalevalan runojen kuvituksena. Miehen puku oli kuvattu kohtauksessa, joka esitti Ilmarisen astumista Pohjolan pirttiin, naisen ja nuoren tytön puvut kohtauksessa, jossa Pohjolan emäntä vastasi Ilmarisen tervehdykseen, alla kehystettyinä asianomaiset runosäkeet. Tällaiseen esitystapaan hän kertoi päätyneensä ”saadakseen tuoreutta kuvaukseen” ja valitti julkaisun pienen sivukoon vevän häneltä luomisvoiman. 16.3. Schvindt neuvotteli SKS:ssa Eliel Aspelinin kanssa näistä Sjöströmin piirustuksista, joita ei katsottu tarkoitukseen sopiviksi. Heti 18.3. Schvindt kävi taiteilija Louis Sparren luona sopimassa uusista Kalevalan pukukuvista ja vei tälle 23.3. niiden malliksi ensin valokuvan, 26.4. itse muinaispuvut.

Musta-valkoiset esinepiirroksot valmistuivat hyvin hitaasti. Viimeiset kuvat Sjöström lähetti laskun kanssa vasta 18.6.1895 varauksella ”jos ne vielä ehtii Kalevalaan”. Saatuaan Schvindtiltä pyytämänsä lausunnon aiemmin lähettämistään kuvista Sjöström pahoitteli, ettei ollut ”osannut tehdä kirkkoa keskelle kylää”.

Kalevan toisen painoksen selityksissä 1895 julkaistiin Louis Sparren valokuvien ja pukujen perusteella tekemät piirroksot muinaissuomalaisesta – A. Genetzin alkulauseen mukaan muinaiskarjalaisesta – miehestä ja naisesta sekä 34 Sjöströmin mustavalkoista piirrosta. Kaikkien piirrosten esikuvat olivat karjalaisia. Koko kuvavallinnallaan Schvindt otti näin kantaa ajankohtaiseen kiistakysymykseen Kalevalan karjalaisuudesta.

Schvindtin suunnittelema muinaiskarjalaisesta eli muinaissuomalaisesta naisen puvusta tuli 1900-luvun alussa Aino-puvun nimellä tunnettu puku, jonka käyttämisen Fewster näkee eräänä keinona identifioitua muinaisuuden poliittiseen perinteeseen, ennen kuin mitään vierasta vaikutusta oli havaittavissa kuvitellun kansallisen itsenäisyyden kulta-aikana. Schvindtin 1895 suunnittelema J. H. Erkon näytelmän Kullervon puvustuksesta lähtien Aino-puvusta tuli suosittu myös näyttämöllä. Siitä kehittyi Suomi-neidon tavoin poliittisissa pilakuvissa käytetty suomalaisuuden tunnus. Erityisen suosittu se oli mm. postikorteissa. Patalakkipäinen mekkopukuinen mies oli jo 1880-luvun lopulta alkaen tullut tutuksi suomalaisuuden karikatyyriä.

Fewster on oikeassa olettaessaan Schvindtin saaneen Aino-puvun vaaleansiniseen väriin vaikutteita Axel Gallénin Aino-triptyykistä, joka oli näytteillä Helsingissä keväällä 1892. Schvindt merkitsi tapauksen erityisesti muistikirjaansa: *8.3.1892 Atheneum (Gallénin Aino)*. Gallénin ensimmäinen Kalevala-aiheinen maalaus oli 1891 Aino-taru, J. H. Erkon näytelmä Aino esitettiin Suomalaisessa teatterissa 1893, Schvindtin tytär Aino esiintyi 1893 muinaiskarjalaisessa puvussa, joka tuli vuosisadan vaihteesta lähtien tunnetuksi Aino-pukuna. Gallen-Kallelan tuotantoa arvioitaessa olisi voinut kiinnittää huomiota taiteilijan suhtautumiseen Kalevala-aiheisiin maalauksiin. Näillä tuli olla ”tieteellis- arkeologinen arvo”, mitä Joseph Alasen maalauksilla ei ollut (Gallen-Kallelan kirje U. T. Sireliukselle 25.4.1917 Kansallismuseon Kalevala-huoneeseen suunniteltujen kuva-esitysten takia).

Varhaiskeskiaikaisten kuvien ja symbolien käyttö lisääntyi merkittävästi 1880-luvulta lähtien, mutta peruskuva muinaissuomalaisesta oli rauhanomainen; suomalainen puolustautui vain vieraiden tunkeutujien väkivallan uhkaa vastaan. Elokuun 1914 jälkeen yhteiskunnan militarisoituminen yhdistettynä tyytymättömyyteen Venäjän hallintoa vastaan sai aikaan myös muinaissuomalaisia koskevan käsityksen militarisoitumisen.

Kansallismuseo -rakennusta kohtaan jo ennen sen valmistumista esitetyn kritiikin ja Eliel Saarisen 1921 Kalevalatalo-suunnitelman yhdistämisessä Fewsterin tulkinta oikaisee historian mutkat suoriksi. Kalevalatalo ei ollut Saarisen yritys luoda Kansallismuseotakin suurempi suomalaisuuden pyhättö vaan kyse oli Kalevalaseuran, Akseli Gallen-Kallelan ja ennen kaikkea Alpo Sailon Kalevala-romantisesta haaveesta. Seuran päämääränä oli jo ennen sen virallista perustamisesta Kuva-Kalevalan ja Kalevalatalon, Kalevala-taiteelle ja runonlaulajille omistetun ”pantheonin” aikaansaaminen. Eliel Saarisen ilmaiseksi seuralleen tekemä Kalevalatalo-suunnitelma ei ollut ”significant statement on the importance of displaying ethnic-antiquarian heritage politically correctly”. Suunnitelma hylättiin, koska Gallen-Kallelan mielestä se ei ollut Kalevala-henkeen sopiva, ei siksi että suunnitelma toteutuessaan olisi tehnyt Kansallismuseon tarpeettomaksi. Ruotsinmielisten kritiikillä kansallista museota kohtaan oli taustaa jo 1800-luvun loppupuolelta alkaen, jolloin svekomaanit halusivat luovuttaa kansatieteelliset

museokokoelmat Suomesta Ruotsiin liitettäväksi Nordiska Museetiin. Kriittikkä aiheuttivat myös suomalais-ugrialaisten kansojen kokoelmat Kansallismuseon osana.

Vuoden 1917 ja toisen maailmansodan välistä aikaa Fewster nimittää Suomen toiseksi itsenäisyyden ajaksi. Ensimmäinen itsenäisyyden aika, heimoitsenäisyyden aika, kesti 500–1000 vuotta siihen saakka kunnes suomalaiset joutuivat Ruotsin vallan alle. Tämä ajatuksen hän näkee perusjuonteena Aarno Karimon nationalistisessa suurteoksessa *Kumpujen yöstä: suomalaisia vaihteita, tekoja ja oloja kivikandesta nykyaikaan* (1929–32), jonka kuvituksessa vanhimpien aikakausien osalta apuna oli etenkin arkeologi Sakari Pälsi. *Kumpujen yöstä* vakiinnutti patalakin muinaissuomalaisten tunnuksena. Myös Lauri Haaran Pirkkalais-romaanit olivat aidossa etnisyyden tavoittelussaan samalla avoimen nationalistisia historiallisia romaaneja.

Suomen menneisyyden rakentaminen oli periaatteessa saatettu loppuun vuoteen 1918 mennessä. Sen jälkeen se sai uusia popularisoinnin muotoja. Esimerkkeinä Fewster mainitsee mm. 1920-luvulta lähtien kansallispukujen käytön, 1930-luvun historialliset romaanit ja poikien seikkailukirjat, joiden tapahtumat ajoittuivat esihistoriaan tai keskiaikaan. Partioliiikkeessä iskostettiin 1930-luvulla nuoriin muinaisuuden perinteitä. Toisen maailmansodan aikana kansallisessa propagandassa hyödynnettiin suomalaista menneisyyttä. Armeijan propagandaupseereina toimivat jatkosodan aikana humanistit. ”Voittajien jäljissä” tehtiin antikvaarisia tutkimusmatkoja, joiden tulokset julkistettiin välittömästi. Heimoliittojen ohjelmissa valjastettiin menneisyys palvelemaan myös aatteellista heimotyötä. Kaukainen menneisyys kehittyi 1920- ja 30-luvuilla aikakauden yhteiskunnan militarisoituneeksi ja maskuliiniseksi peilikuvaksi. Sotahistoria ja puolustautumisen historia nousi monien julkaisuiden ja opetustaulujen teemaksi.

Jalmary Jaakkolan Suomen varhaishistoriaa käsittelevät teokset siirsivät Suomen loistokkaan menneisyyden länteen. Niissä kalevalaisen runouden juuret löydettiin Länsi-Suomen historiasta, Tuukkalan löydöt kuvastivat läntistä perinnettä ja Perniön 1890-luvulla tehtyjen kaivausten tulosten perusteella konstruointiin 1925 länsisuomalainen Perniön muinaispuku. Kalevalan juhluvuoden eli Kalevalan ensimmäisen painoksen ilmestymisen 100-vuotisjuhluvuoden 1935 saavutuksena huomio siirtyi muinaisuuden naisiin. Tuolloin perustetun Kalevalaisen Naisen Muistomerkkitoimikunnan tarkoituksena oli pystyttää patsas runonlaulajanaisten muistoksi. Idean äiti, yhdistyksen voimahahmo Elsa Heporauta valmisti itselleen Tuukkalan löytöihin ja A. O. Heikelin piirroksen perustuvan Tuukkalan emännän muinaispuvun ”varakkaiden naisten” juhlapuvuksi. Patsashankkeen rahoittamiseksi ryhdyttiin valmistamaan muinaiskorujen kopioihin perustuvia koruja nykyajan naiselle; Kalevala Koru aloitti toimintansa 1937. Hankkeen kariuduttua toiminta jatkui nimellä Kalevalaiset Naiset, vuodesta 1954 lähtien nimellä Kalevalaisten Naisten Liitto.

”Loistavan menneisyyden visioiden” runsas kuvitus ryhdistää havainnollisesti muuten lainehtivää tekstiä. Vaikka Fewsterin mukaan kysymys muinaissuomalaisen loistavan menneisyyden merkityksestä kansallisaatteen kehitykselle ulottuu syvemmälle kuin keskusteluun Kalevalasta ja 1890-luvun karelianismista, ei näitä voi erottaa toistaan. Sama kude kansallisen menneisyyden etsimisen historiassa kulkee kaikkien kautta aina nykypäivään saakka.